

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyvadatulajdonos.

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	---

A vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz a 120 óhitű község nevében benyújtott emlékirat méltánylása.

(Vége.)

Mi által indithatta ugyanis, kérjük mindenekelőtt, a pesti izr. hitközségi előjáróság ismert beadványa óhitű hitsorsosinkat akkora ellenállásra, és mi által provokálhatta őket a legkonokabb küzdelemre? Mit akar tulajdonképen a nevezett előjáróság, és mit a 120 óhitű község képviselői?

A pesti izr. hitközségi előjáróság, tudunkkal, egyebet nem tett és tenni nem akart mint a magyar izr. községi ügyek végleges szabályzását a vallás és közoktatásügyi miniszter ur ő excellentiájánál indítványba hozni; és midőn ez alkalommal a sok izr. község szomorú állapotára — melyet csak tagadni nem lehet — utalna, azt hiszi, hogy e viszonyok gyökeres gyógyítása és egy normalis állapot teremtése végett a magyar zsidóságot képviselő congressus hivassék egybe, melyen minden véleménykülömbőség képviselve legyen. — Ezen beadványt, mely azonnal több belföldi ujság által, német és magyar nyelven közöltetett, a nevezett előjáróság azon felül még minden testvérközségeinek megküldé, hogy időt nyernének, erre vonatkozó nézeteik megállapítása és illő helyen s időn érvényesítésére.

A pesti izr. hitközségi előjáróság ezen eljárását azonban az állítólagos 120 óhitű község képviselői illoyalisnak, sőt a zsidóvallásra nézve vészthozónak tartják, úgy hogy felhiva érzik magokat, minden rendelkezésükre álló erő megfeszítésére, hogy a fenyegető veszélynek idejekorán elejét vehessék. Hogy miben rejlik azonban e veszély, ezt nemesak a neologus ködös szeme, de még az óhitűek éles látása sem bírja felfedezni! Ez utolsók homályban tapogatnak ugyan, kinyújtják esájpjaikat, és mindentitt valamire bukkanni vélnek, a mi nekik fájdalmat okoz, ez pedig voltaképen nem másnak tulajdonítandó, mint beteges és szerfölött izgatott állapotuknak, melyet a kulturaváltozások benők okoznak!

Igy mindenekelőtt azzal gyanusítják a pesti izr. hitközség előjáróságát, mintha nem a vallás és közoktatásügyi miniszter ur felszólítására, hanem proprio motu kezdeményezte volna beadványát. Hogy pedig mindegy, akármelyik indokból tesszük az első lépést valamely nemes cél elérésére, ha csak az eszköz jó, és az út, melyen haladunk, kitűzött célunk felé is vezet, azt óhitű hitsorsosink vagy nem bírják, vagy nem akarják belátni!

Gyanusítják továbbá a pesti izr. hitközség előjáróságát, mintha beadványát csak azon testvérközségeknek küldötte volna meg, melyekről feltehette, hogy hajlandók lesznek intentioira ráálni; de e gyanusítás alaptalanságáról is csakhamar meg kellett győződniek, minthogy a többször nevezett előjáróság még a s. a. ujhelyi községet sem kerülte el, ámbár annak keblében laknak az emlékirat kovácsa s czimborái. Most tehát a pesti izr. hitközség az iskolai pénzalap ügyében való illetékességét, melyet azonban soha nem is vindicált magának, cynicus modorban kétségbe vonják, és végre a javaslatba hozott congressust ijesztő monstrumként tüntetik fel, melynek, ha csak jókor ártalmatlanná nem tétetik, a synagoga ártatlan gyermekei, mint egykor a cretai ifjak a Minotaurusnak, áldozatul oda vettetnének. Hát egy congressus, mely minden vallási kérdést, mint hatáskörébe nem tartozót már előre is kizár, és a községi ügyek is csak adminisztratív részét tüzi ki esetleges tanácskozmányai tárgyává, és azonfelül minden véleménykülömbőség képviselését kívánja; az olyan congressus a képviselt községek vallási érdekeit veszélyeztetni akarhatná?

„Mi sem“ — sietnek az óhitűek, lelkiismaretük-től gyötörtetve hozzátenni — „mi sem vagyunk ellenei az országos congressus egybehívásának, sőt inkább óhajtjuk is azt; csak azt kívánjuk, hogy idő előtt ne hivassék egybe, azaz nem előbb, mintsem az előleges kérdések békés és mindkét félt egyenlően megnyugtató megoldást nem nyernek.“ Ilyen előleges kérdés:

hogy a magas kormány egy széles alapu szabad-
elví választási módozat kidolgozására ép annyi számu
óhitű mint ujhittü bizalmi férfit hivjon össze az or-
szág minden részéből s a t.

hogy a bizalmi férfiak állapítsák meg és sorolják
elő egyszermind mindazon községi ügyeket, melyek
a congressus kizárólagos illetékessége alá esnek;

hogy dolgozzanak ki a congressus számára előle-
ges házszabályokat s a t. s különösen megállapítsák azt,
hogy mikor tekintetheti magát a congressus megalakultnak és döntő szavazásra milyen többség leendő
zzükséges;

hogy eleve kijelentessék, hogy vajjon a congressus csak tanácsadói vagy törvényhozási szerepre legyen-e hivatva;

végre, hogy Erdély zsidó lakossága is meghivassék az országos congressusra“ s a t.

Remélhető-e annyi kikötés mellett, a megnyit csak az elősorolt pontok tartalmaznak, a congressus létrejöttére kedvező eredmény? — Lehet-e az előle-

ges kérdések békés megoldásának elébe nézni, ha óhitű hitsorsosink vakmerően állíthatni gondolják, hogy „a pesti izr. hitközség előjáróságának eljárása nem sok üdvöst gyaníttat és méltó aggodalommal tölti el kebleiket? és

hogya a pesti izr. hitközség előjárósága már akkor túllépte jogkörét, midőn a vallás és közoktatásügyi minister urnak egy zsidó országos gyűlekezett egybe-hívását ajánlotta? (a mit azonban, a mint láttuk, maguk is óhajtanak.)

Lehet-e, kérjük, az előleges kérdések békés megoldását feltenni, ha azon elvet hangsúlyozni szükségesnek tartják, miszerint: „vallási viszonyokhan nincs többség és nincsen kisebbség és egyedül ez egyéni meggyőződés határoz és a nyugodt lelkiismeret szava dönt?” Gondolható-e ilyen uton a békés megoldás? sőt gondolható-e, hogy kik ilyféle gyanúsításokat táplálnak és ilyen ellenmondásokba esnek, egyáltalában békés megoldást óhajtanak?

„Ha a pesti izr. hitközségi előjáróságának állítása — okoskodnak óhitű hitsorsosink — igaz volna, miszerint mi óhitűek az ujhitűektől csupán a vallásosság mértékére nézve különbözünk; azaz: hogy nekünk több, nekik kevesebb elég a lelkiismeretek megnyugtatóására, akkor csakis a mi óhitű szertartásaink állhatnának fenn, mint a melyek az ő lelkiismeretüket is megnyugtathatják, miután hisz az a mi több magában foglalja a kevesebbet is, de nem megfordítva!“ Feltevé, hogy óhitű hitsorsosink ezen következtetése helyes volna; mikép akarnák aztán magukat azok irányában mentetegetni, kik őket nem kevésbé vádolják a neologia vádjával, mint ők (az óhitűek) minket. Amazok ugyanazon sophismussal szólhatnának óhitű hitsorsosinkhoz: Mi, kik az istentelen haladás, a műveltség és felvilágosodás utáni törekvésnek esküdt ellenségei vagyunk; mi, kiket ti chassidaeusoknak neveztek, erősen megvagyunk győződve, hogy az igazi zsidó vallásosság ama vallási szertartások gyakorlataiban áll, melyekre ti nemcsak kellően nem ügyeltek, hanem a mikből ti csúfot üztek. Mi tehát a türelmesség és szabadelvűség nevében azt követeljük tőletek, hogy vallási nézeteiteket a magunkéinak elárendeljétek, annyival is inkább, mivel lelkiismeretetek megnyugtatóására kevesebb kell, mint minékünk és így megnyugtatóst lelhettek szertartásainkban, mert a mi több magába foglalja a kevesebbet is, de nem megfordítva! Mit tudnának óhitű hitsorsosink ezen okoskodásra felelni? Hiszen elveik szerint vallási ügyekben csak az egyéni meggyőződés és a lelkiismereti megnyugtatóst dönt, azonfelül pedig a chassidaeusok száma hazánkban mindenestre oly fractiot képez hozzájuk képest, mint az óhitűek hozzánk képest, még akkor is, ha számuk csakugyan 100,000-re menne!

De mit mondunk? hisz óhitű hitsorsosink nem akarják magukat a chassidaeusok által megtérríteni, sőt bennünket sem akarnak magokhoz téríteni, ők csak opponálni akartak á tout prix, amiért is emlékiratukat, a meghasonlás ezen üszkét, a megvakult tömeg közé vetik! Azért nem is gondolnak ők sokat az ellenmondásokkal és következtetlenségekkel, a melyek által a józan gondolkodók szemeiben nevetségessé lesznek, és azért nem riadnak vissza a piszkos gyanúsítások és insinuatióktól, melyek minden nemes érzelmű kedélyt méltó haragra gerjesztenek.

Halljatok hát végül, ti óhitűeknek lenni óhajtok! néhány komoly, de jóakaró szót azok szájából, kik

nem zengzetes név után, hanem arra törekednek, hogy őseiktől örökölt isteni vallásukat tisztán és hamisítatlanul fentarthassák. Mi gyanúsításaitok daczára, őseink vallása hiveinek tartjuk magunkat, habár távol fekszik tőlünk szűkkeblű eretneki modorban, hitsorsosinkat kizárni akarni, ha némely vallási szokást vagy épen nem, vagy pedig más módon gyakorolnak mint mi; mi a mivelődés és haladás barátjai nemcsak azután akarunk lenni, hanem az vagyunk már most is; de szeretjük egyszerűsmind az egyetértést és a békét, valamennyi életjavakat magában foglaló ezen edényt; szeretjük a rendet és nyugalmat; óhajtuk az ért a congressust, de nem hogy gyanúsítások szerint, a religiót és a hitet megrendítsük, hanem hogy biztosítsuk és megerősítsük, mert mi is hiszünk erős meggyőződéssel az erény végleges diadalában nemcsak a földön, mint ti azt kinyilatkoztatjátok emlékiratotokban, hanem a földön tul is; óhajtuk végre a congressust azért is, mivel ezáltal zilált községi ügyeinket rendbe hozhatni és a magyar zsidóságot belül egyességre és szilárdságra, kifelé pedig tiszteletre juttatni reméljük. — Titeket pedig, kik a magyar zsidóságot folyvást vallási szakadások és pártokra akarjátok osztani, titeket ama hamis, szívtelen anyának tekintünk, ki még akkor is, midőn már az öldöklő pallost vilogtatni látá az ártatlan gyermek feje fölött, még mindig kikiáltá istentelen szavait: *לֹא יְהִי לִי נֶם לִי נֶם* Sem nekem sem neked ne legyen, vágjátok ketté.

Pest, 1867-ik évi november 20.

A bécsi egyetemen tanuló magyar zsidó ifjak emlékirata Tisza Kálmánhoz és általa a hongyüléshez következőleg hangzik:

Igen tisztelt képviselő ur!

Hitsorsosaink ügyében több ízben tanusított buzgó felszólalásából eredt bizalom batorit minket, a bécsi egyetemen levő Mózes vallásu magyar ifjakat, nagyérdemű képviselő úr személyéhez egy reánk és hazánkra nézve oly nagyfontosságú ügyben fordulni.

Ha mi ezt tesszük, csak szomorú kényszernek engedünk, mert valóban szomorú dolog az, hogy hazánkban a zsidók egyenjogosítása még mai nap is mind a sajtóban vita tárgya, mind pedig — a mi még szomorubb — a szabadelvű eszméken alapuló képviselőházban interpellatiók s hosszú padrahusás tárgya.

Elismert dolog, hogy szabad államban főelv az egyenjogosultság. Ez volt a szabadság előharcosának, a francia forradalomnak első teendője, midőn 1789-ben kihirdette a három magasztos elvet: egalité, fraternité, liberté.

Hazánk 1848-ki törvényei szintén a francia forradalom eszméit szívták magukba; de fájdalom nem egészen; mert az emberek általános egyenjogosítását a zsidók mellőzése által nem ígtatták be mint irott törvényt.

Fájt az atyáinknak, kik a közjóért tehetségük szerint mindig híven közreműködtek, látván a jogtalan helyzetet, melyben a törvényhozók őket háládatlanul hagyták. Igen háládatlanul; mert akkor, midőn atyáinkat és testvéreinket a harcmezőre hívták, nem feledkeztek meg rólok; akkor igenis méltóknak tartották őket, hogy a keresztény hitűvel egy sorban harcoljanak, s így olyan szabadságért küzdjenek és vé-

rezzenek, melyet soha nem élveztek, de még jelenleg sem élveznek.

Következett a Bach-féle átokteljes kényuralom, mely alatt közös volt a szenvedés; ezen időben a zsidókat azon remény táplálta, hogy majd eljő megint a „magyar idő“, „majd jóvá teszik azt, mit eddig mulasztottak.

Jött az 1861-diki országgyűlés, melyben Önnek, mint a valódi szabadság szószólójának indítványára egy emlékezetes órában a zsidók egyenjogosítása elvileg kimondatott.

Jött végre az 1865-ki országgyűlés, melyen ugyan ismételtetett az ígéret, miszerint az országgyűlés minden vallásfelekezetet akar egyenjogosítani, sőt Deák Ferencz érdemes képviselő úr a zsidók egyenjogosítását „magától értetődő“ dolognak nevezte, elannyira, hogy ezen a rabszolgákra illő szót: emancipatio, nem akarta ez ügyre alkalmazva tudni.

A felelős kormány eközben kineveztetett s különböző törvényjavaslatokat terjesztett az országgyűlés elé; de a zsidó ügyre nézve a magát szabadelvűnek nevező kormány csak furcsa ígéretek tett.

Most azt kérjük: lehet-e szabadelvűen kormányzott országnak nevezni azt, melyben csak egy ember is van, ki politikai tekintetben pária?!

Hát még, ha egy majdnem 500,000 emberből álló osztály ily meggyalázó helyzetben nyomorog!

Tagadjuk; tagadjuk pedig azért, mert ott, hol az általános egyenjogosítás tényleg nem létezik, szabadságról a szó modern értelmében szó nem lehet; ott a szabadság üdvözítő gyümölcsét csak egy, habár nagyobb, szabadalmazott osztály élvezi, a mely osztályt hazánkban esetleg keresztények képezik, holott egy más, igyekvő, aránylag nagy intelligenciával bíró, s azért vagyonos. a polgári elem nagy részét képező osztály a politikai államéletben nem létezik, úgy, hogy egy a társadalom legalsóbb fokán álló egyén, ha keresztény, több joggal bír, mint a legértelmesebb tudós vagy iparos, ha ez — notandum — zsidó.

A magyar kormányférfiak elég sokáig látták a nemzet természetes és irott jogait lábballal tiporni s már is elfeledék, mily vérző sebeket üt ez azon ember keblébe, ki látja, mikép veleszületett jogait elismerni nem akarják.

Ne csodálkozzék, igen tisztelt képviselő úr, ha keserűség szállja meg keblünket, ha ezen keserv szívünket megtölti és az igazságtalanul sértett szív könyt facsar szemünkből.

Ezen meggyalázó helyzetünk itt Bécsben még élenkebben tünt föl előttünk, midőn láttuk a Reichsrathban a Mózes vallású követeket a közügyekben egyreműködni, midőn láttuk ott megszavazni a teljes polgári valláskülömbőség nélküli jogegyenlőséget.

Ezen körülmény mindannyiszor azon nyomasztó gondolatot ébreszti fel bennünk, miszerint mi, míg itt a Lajtán innen mintpolgárok tiszteltetünk; a magyar földre, szülőföldünkre kell átlépnünk, hogy máris páriák-ká váljunk.

A kormány s vele az országgyűlés majoritása úgy látszik eleget vél tenni korunk szellemének, ha phrasissokkal az elvet elfogadja; de az elv életbeléptetését más jobb időre, t. i. ad graecas kalendas halasztja.

„Mi kenyeret kérünk, s ők követ adnak.“

Az volt eddig a mentség: a kormány nem ér rá; mintha bizony egy vasutépítésre vonatkozó törvény fontosabb tárgy volna, mint félmillio ember jogtalan

állapotának megszüntetése, mi, ha megtörténik, az országnak az egész művelt világ előtt csak tiszteletére válnék.

A huzás-vonás ezen ideje alatt igen tisztelt képviselő úr volt az, ki ezen ép oly igazságos mint közfontosságú ügyet nyomós szavaival sürgette.

Fogadja ezért őszinte hálánkat, és engedje meg, igen tisztelt képviselő urat bizalomteljesen felkérni: méltóztassék ügyünk igazságos megoldását az országgyűlés előtt ismételve sürgetni, annál is inkább, minthogy okunk van attól tartani, hogy ügyünk e sessio befejezésekor sem lesz megoldva.

Midőn egyuttal óvást teszünk a civilizált világon uralkodó emberiségi eszmék nevében ügyünk eddigi halasztása ellen, tiszteletteljes kérelmünket ismételve maradtunk Tekintetes képviselő úrnak

Bécs, 1867. nov.

alázatos szolgálói.

(következnek az aláírások.)

Ezen emlékiratot 200 aláírással egy küldöttség hozta le Bécsből, melynek tagjai Weisz József, Hupka Lajos, Kálmán Mór, Klár Vincze és Stauber Béla urak. Miután e küldöttség Tisza Kálmánt, ki csak e hét végével érkezik vissza Biharmegyéből, be nem várhatta, e feliratot Ghiczy Kálmán elvbarátjának azon kéréssel nyújtotta át, hogy azt minél előbb fentemlített képviselőnek kézbesítse. Ghiczy Kálmán a küldöttséget igen nyájasan fogadta, említé, hogy a zsidók egyenjogosítására vonatkozó törvényjavaslat legközelebb fog előterjesztetni és reményli ezen kérdés kedvező eldöntését; — egyszersmind biztosította a küldöttséget, hogy ő és pártja ezen ügyet melegen pártolandják.

A „Pesti Hirnök“ jónak látja ezen emlékiratot a következő megjegyzéssel kíséreni. „E népfaj (a zsidók) többsége, kivált tanultja már keresztényellenes érzelmeinél fogva mindig a radicalis oldalra, a történeti alapok felforgatására fog hajlani. A felirók tudják, hogy az emancipatio a kormány és kormánypárt kezében fekszik többségénél fogva is, mindamellert nyiltan a baloldalnak szavaznak bizalmat. Hát ha majd céljukat érték, micsoda nótát fog ezen irgalmas faj meghuzni.“ — Elek Miklós néhány hónap előtt azt proclamálta, hogy a zsidók mindig az uralkodó hatalommal tartanak; a „Magyar Ujság“ mai száma arra inti a zsidókat, hogy ne gyámolítsák a Deákpártot, miután csak a democratiától remélhetik üdvösségüket: a „P. Hirnök“ pedig azt hirdeti, hogy a zsidó oly irgalmas faj, mely mindig a radicalis oldalra, a történeti alapok felforgatására hajlik.

Pest, 1867. évi november hóban.

Az „Egyenlőségi Kör“ e napokban tartotta első közgyűlését, mely alkalommal az ideigl. elnök a megválasztott elnököt, Klapka Györgyöt a közgyűlésnek bemutatta. Klapka nagy tetszéssel tartott beszédében kiemelte, hogy a körnek az is egyik feladata, hogy a zsidók egyenjogosítását eszközölje.

Klapka után Barnay Ignác emelt szót. A több helyen tetszéssel fogadott beszéd a következő:

Tisztelt közgyűlés! Azon magasztos nyilatkozat után, melyet köztisztelt és nagyérdemű elnök urunktól ime hallani szerencsések voltunk, azon fényes szónoklatok után, melyeket tisztelt collegám Koszmovszky alelnök ur a múlt és mai gyűlésben tartott, igen súlyos feladat reám nézve, Önöknek tisztelt tagtársaim azon kitüntetésért, melylyel önök engem választásukkal a másodalelnöki diszállomásra juttatni sziveskedtek, illő szavakban hálát és tiszteletemet tolmácsolni. Én, ki elnök urnak magasztos eszmefelemeltségét, cellegám urnak ékesszólását még közelítőleg sem bírom, midőn nagy hálaérzettel széket elfoglalom, nagyon jól tudom és meg vagyok győződve, hogy nem tehetségem, nem állásom, nem érdemem indította önöket arra, hogy engem ezen tisztségre emeltek. Vannak e fényes körünkben sokan, kik nálamnál méltóbbak, tudósabbak és alkalmazosabbak; de ha becses bizalmukkal mégis én foglalom el e helyet, azt csak önök testvéri közelítésének és jóakarátának köszönhetem, melylyel előre kijelenteni akarták, hogy azon jogtalan állapotot, melyben én és hitsorsosim eddig még állunk, igazságtalannak tartják. — Egyenlőségi körünk hazafiai és nemes céljai közt első helyen áll az is, oda törekedni és befolyással lenni, miszerint a szabadságban, a politikai és polgári államjogok élvezetében minden honfi egyaránt részesüljön, hogy távolítottassanak el törvényesen azon sorompók, melyek a Mózesvallásuk irányában, daczára a felvilágosodott korszellemnek, még mindig fenállanak, hogy minden honpolgár, vallás- és rangkülönbség nélkül, a haza és a törvények iránti kötelességek hű teljesítése mellett, az állami jogokat egyaránt élvezhesse. Ez részünkről oly igazságos igény, melyhez commentár nem kell. Európának csaknem minden művelt állama azt már évek előtt elismerte, és nincs arra példa, hogy valamely állam megbánta volna azt, hogy az izraelitákat az álladalom sáncaiba bevette. Honunkban eddig az iparos, kereskedelmi és társadalmi körökben megszűnt ugyan az alaptalan eldítélet, a sötétkoru ellenszenv, de működnek is ott hiffeim a legjobb egyetértésben és várt sikerrel, de a törvényhozás még mindig halasztja az igazságot, noha hazai alkotmányunk iránya már 48-ban egészen átváltoztatott, és népképviselői szint öltött, és daczára annak, hogy alig létezik Magyarországon testület mely az izraelitáknak jogos és méltányos igényeit kétségbe vonhatná. Egyenlőségi körünk tagjai felvételére nézve más feltételt nem ismervén, mint a polgári becsületességet, programjában azt nyilatkoztán ki, hogy a jogegyenlőség valósítását főfeladatául tűzi ki; ezen nemes törekvést tisztelt tagtársaim előre is testesíteni akarták, hogy izraelitákat a választmányba, az igazgatóságba és az elnökségbe választottak. Tehát csak ezen ktrülménynek tulajdoníthatom én azon nem érdemlett kitüntést, hogy mint e diszes társulatnak másodalelnöke meg vagyok választva. Vegye tisztelt közgyűlés ezért mind az én nevemben, mind valamennyi hitsorsosaim nevében forró köszönetem kijelentését. Biztosíthatom önöket, hogy méltányolva becses bizalmukat, a körnek minden hazafiai és szabadelvű céljaiban — gyenge tehetségünk szerint közreműködni akarunk és fogunk, hogy távol tölünk, külön kasztát kepezni akarni — Magyarországot mint édes hazánkat forrón szeretjük, és annak önállóságát, alkotmányát és jólétét előmozdítani mi is főtörekvésünknek tekintjük. Éljen az egyenlőségi kör!

A zugiskolák Felső-Magyarországon.

Ha létezik fokmérő, mely által valamely nemzet műveltségi fokát pontosan meghatározhatjuk, ugy azt kétségkívül miben sem találjuk fel biztosabban mint az illető nemzet nyilvános iskoláinak aránylagos számában. S valóban, ezen ismertető jel olyannyira csálthatatlan, miszerint bátran azon nemzetet mondhatjuk legműveltebbnek, mely aránylag legtöbb elemi iskolá-

kat mutathat fel. Így például Poroszország, hol az iskolai kényszer behozatala következtében a legkisebb falunak is meg van a maga iskolája, jelenleg a műveltség oly magas polezán áll, mikép közönségesen az értelmiség államának nevezik.

Mindamellett a nyilvános iskoláknak is, mint minden jó és nemes czélú intézményeknek meg vannak a maga ellenségei: értjük a zugiskolákat.

Talán darázs-fészekbe nyulunk, midőn e sok tekintetben szerfölyt csiklandós tárgyat akarjuk itt pengetni. Meglehet; de mi a netalán bekövetkező darázs-„csipésekre“ jó előre elkészültünk s így azok nem lehetnek ránk nézve valami rendkívül megdöbbsentők.

Ezeket előre bocsátván, közvetlenül e sorok tulajdonképi tárgyára térünk át, mely e két részből áll:

1. Miben kell a zugiskolák (vulgo: הדרים) irányában itt-ótt tanusított előszeretet okát keresnünk?

2. Parancsolja-e a méltányosság, hogy ezen iskolák fenállását tovább is tőrjük, vagy se?

Az első pontot illetőleg igénytelen véleményünk szerint az ok abban rejlik, hogy részint hazánkbeli hitrokonink nagy része — kiváltképen Felső-Magyarországon — még nem emelkedett a felvilágosodottság azon fokára, miszerint a rendezett elemi oktatás áldásos és szükséges voltát belátni, s így a nyilvános tanodák üdvös működését méltányolni s lelkesedéssel felkarolni tudná, — részint pedig vallásbeli tulbuzgóság s féltékenység a rendes tanodákat sokaknál még mindig oly intézetek gyanánt tüntetik fel, mint a melyekben a héber tudomány (értsd: הדין és ez is csak az ismert lengyel-német badar s izetlen fordításban) és valódi vallásosság (értsd: vakbuzgóság) rovására csupán profán ismeretek ápolatnak s az istentelenség kárhozatos magva hintetik el.

Vegyük már most kissé szemügyre a zugiskolák tanmenetét — tantervről itt szó sem lehet — s csakhamar meggyőződhetünk, mikép azokban épen az járja legjobban s kizárólag, mit a nyilvános iskolákban nemely szülének állítólag oly kimondhatatlan fájdalommal nélkülöznie kell, t. i. a héberolvasás mesterségének egyedül üdvözítő tanítását. Ez aztán azon csudaszertü csábszer, mely igen számos tanköteles gyermeket a zugiskolákba édesgetvén, a rendes iskolák padjait ugyszólván teljesen „üresedésbe“ hozza.

A kizárólagos héberoktatás iránt táplált ezen előszeretet azon sajátságos tüneményt is megmagyarázza, mikép sok vagyontalan szüle is inkább drága pénzen taníttatja gyermekeit kedvenc „rebbe“-jénél, mintsem nyilvános tanodába járatná, noha itt díjelengedésben részesülhetne is.

A mondottakból — ugy hisszük — eléggé kiténik, miként a zugiskolákhoz való rokon-, valamint a nyilvános iskolák irányában táplált ellenszenv ugyanazon kutfőből erednek, t. i. a szellemi felvilágosodottság teljes hiánya- és a vallásbeli érzelmek túlradásából.

Van azonban a zugiskolák közkedveltségü voltának még egy harmadik oka is, mely szintén nem csekély nyomatékkal bír a mérlegben.

Hitrokonainknál ugyanis azon téveszme van elterjedve, mikép a tancezél tökéletes elérésére mulhatlanul szükséges, hogy az iskolás gyermek — legyen az bár legzsengébb kora is — éjjel-nappal könyvei fölött görnyedjen.

Ezen állításunk valóságát többek közt az is eléggé bizonyítja, hogy már ókori paedagogusaink a hat-

éves fiút immár barom-ként etetni rendelik (természetesen szellemi táplálékkal).

E nevelészetű rendelvevényekhez némely szüle napjainkban is annyival inkább ragaszkodik, mivel e jellemző szabály szigorú keresztülvitele által egy pár lármázó gyerkőcöt remél lerázhatni nyakáról. S e szabadosulási vágy az, mit a zugtanítók saját hasznukra oly remekül kiaknázni tudnak.

A zugtanító minden földi boldogsága ugyanis egyesegyedül gazdája kegyétől függvén, nagyon természetes, hogy főnökének mindenben kedvére iparkodik lenni s hogy ennél fogva ama rázófélben levő terhet jó szó- és rossz fizetésért saját vállára teszi nemcsak, hanem, hogy kegyura jóakarátát a lehető legnagyobb mérvben biztosítsa magának, a reá bízott magzatokat hajnalszakadtától napestig lelkiismeretes buzgósággal nyáj-ásan — őrzi.

Ekkép nemcsak a szülők mentetnek fel gyermekeik fölötti pásztorkodásától, hanem egyszersmind a gyermekek is azon kellemetlenségektől, melyekkel a tanulás rájuk nézve járni szokott.

Nehogy azonban félreértsünk s azon gyanúsításra ne szolgáltatassunk okot, mintha mi a zugtanítóknak amugy is eléggé keserves kenyerét irigyelnők, avagy a tanszabadság iránt türelmetlenséggel viseltetnénk, — szükségesnek tartjuk ebbeli nézeteinket bővebben fejtegetni, s ezzel cikktünk második részére térünk át.

Szűkkeblőség volna ugyanis, ha egy vizsgált, de állomást nem nyert tanítót azért akarnánk tanítási jogától megfosztani, mivel valamely tanodának útját állja, mert ez esetben ugyanazon bünt követnők el, mit a cézrendszer gyűlöletes gazdálkodásánál méltán kárhoztatunk.

Ámde a tanítói „mesterség“ megszerzésénél egészen másképen áll a dolog. Erre nézve nem épen okvetlenül szükséges krözüsi kincsek fölött rendelkezhetnünk, ha egyszer kedvünk kerekedik, a tanítótságot mesterségig vinni. Ehhez kell ugyan némi önmegtadadás, kevés áldozatkészség, sok erőmegfeszítés és meglehetősen adag-türelem, de egyéb semmi.

Hála az ujjkor fölvilágosodott és méltányos szellemének, de különösen a fajunkat oly nagy mértékben

jellemző kegyelet s emberszeretet azon magasztos érületének, mely a közjóért csak hevülni tud, — a tehetetlen, de igyekvő izr. tanítójelöltek hitrokonajinktól teljesen elláttatnak élelemmel, sőt a szorgalom és tehetség által kitünők, — miként ez a pesti izr. tanítóképezdénél dicséretes szokássá vált — tetemes ösztöndíjjal is részesítettnek.

Ha tehát ezen megbecsülhetlen előnyök daczára oly egyének találkoznak, kik elég gyávák, e szájukba repülő sült galambokat elszalasztani és a kiképzésökre kínálkozó alkalmat hálás köszönettel meg nem ragadják, úgy mi részünkről e tanítóskodhatnám uraknak üdvösb tanácsot nem adhatunk, mint koszorus költőnk „Az utánzóknak“ ama szavaiban adott: „Ragadj ekét vagy kaptafát és vágd földhöz silány dorombodat.“

Itt kimélettel lenni annyit tenni, mint a restség és tudatlanság számára szabadságlevelet kiszolgáltatni s kimélni ott, hol legfelebb szánakozni kell.

Avagy kevésbé megvetendő-e a zugtanítóskodás a szellem kiképzését ezéző nevelészet mezején mint a kuruzslás a csupán anyagi jólétünket előmozdító gyógyászat terén? S ki merné azért a kuruzslókat üldöző orvost türelmetlenséggel vádolni?

Azoknak azonban, kik mind efelett csakugyan pálezát törnek s nemesszivüségöket ott is hajlandók fitogtatni, hol a józan s higgadt gondolkozásu ember csak megvetni s kárhoztatni tud, megjegyezzük, mikép az ugynevezett felebaráti szeretetnek egy neme létezik, mely, ha jól meggondoljuk a legnagyobb kegyetlenségnek is beillik; s viszont oly látszólagos keményszivüség is van, mely később okvetlenül testi s lelki jóléthez vezet az elejénten üldözöttnek véltet. Előbbi tulajdonságnak — leggyöngédebben szólva is — elme- és szívbéli gyengesség, utóbbinak ellenkezőleg lelki erő, rövidebben erény a neve.

Vajha szívökre vennék az illető zugtanító hitsorsosaink az ujjkor ez intő szavát és a helyett, hogy élethosszant becs- s törvénytelen módon keresik sannyaru kenyeröket, miáltal saját s más tanítók jó hírnevét és tekintélyét aláássák, inkább egy-két évet szentelnének önkiképzésök s tanképességök formaszertü megszerzésére.

Führer Ignác z.

T A R C Z A.

Levél a szerkesztőhöz.

I.

A tanügyi értekezlet: A szónok félelme. A „Pesti Napló“ és a „Magyarország“ szerkesztői. Weisz vendégfős. A tanítók vacsorája. Felköszöntések.

Én is jelen voltam a Pesten tartott tanügyi értekezleten és mondhatom, hogy meg fogok róla sokáig emlékezni. Én ugyan községem és a jelenvoltak nagy bámulatára egyet sem szólottam; de nem tudom, hogy kiket illet a dicsőség, azokat-e, kik hallgatnak, vagy azokat, kik gyakran is beszéltek? Megvallom, hogy engem egy igen csinos fiatal ember annyira megijesztett, hogy legjobb akaratom mellett sem mertem felszólalni. Ön csodálkozik, hogy egy csinos, még pedig igen csinos fiatal ember annyira meg tudott ijeszteni? Bocsánatot kérek! Nem szépsége volt a megijesztő szer, hanem az a hosszú irón, melylyel mindig stenoγραφirozta a magyar beszédeket. Könnyen mozoghatott az a sok német kartárs, de amolyan magunkféle magyar falusi tanító úgy érezte magát, mintha lefényképeznék minden egyes szavát.

Hisz már egyszer fel is keltem, még pedig egészen készult beszéddel, melyet egész éjjel tükör előtt a legnagyobb szorgalommal betanultam, de felkelésemnek egyedüli eredménye abban állott, hogy ugyanazon helyre szótlánul leültem, a melyről felkeltem. Német szomszédaim ezalatt könnyen mozogtak, mert rájuk az a szakálltalan tüzes szemü gyorsiró még csak nem is hederített.

Ne tessék azt hinni t. szerkesztő ur, hogy én majd magáról az értekezletről irok és elmondom abbéli véleményemet. A világért sem szólok erről, mert nem osztakozom azok nézetében, kik haragszanak, hogy német elnökséget választottak. E tekintetben véleményemet még egyik barátom tegnap érkezett levele sem változtatta, ki leírja nekem ama hallatlan szerencsétlenséget, hogy a „Pesti Napló“ és a „Magyarország“ szerkesztői a tanügyi értekezletről szóló küldöttségnek a legnagyobb indignatiojukat fejezték ki aziránt, hogy dr. Meisel főrabbi és Lederer választattak meg elnököknek. Ha ezek a nagy urak annyira szeretik a magyar zsidókat, miért nem használták

fel minden befolyásukat arra, hogy már valahára emancipálva is legyünk. Míg egyenjogositásunk ki nincs mondva, addig visszautasítunk mindennemű szemrehányást, még ha a hibát magunk is belátnók. Én tehát a tanügyi értekezlethez nem szólok. Engedje azonban, hogy e helyett a Weisz vendéglősnél tartott nagy vacsoráról megemlékezzem.

Mintegy 130 tanítót láttam az Orczy-házban lévő vendéglőben vacsorálni. Ennyi zsidó tanító Magyarhonban még soha együtt nem vacsorált. A rossz nyelvek azt beszélték, hogy a magyar zsidó tanítók magánosan sem vacsorálnak, de az a legnagyobb insinuatío, még pedig a községek irányában, mert kartársaim oly jó husban voltak, hogy én szégyeltem vékonyságomat.

Mintegy 8 órakor fogtunk az evéshez, melyért a rendező bizottmány előre fizettetett velünk. Az első étel valami husétel volt, de olyan pusztítást vittek rajta véghez, hogy egyszerre csak azt vettem észre, hogy nincs. Hasonló sorsban részesült az ezután következő, tanítóknál e! nem maradható lekvártáskedli, alig mult el egy percz, és nem volt sem lekvárnak, sem taskedlinek még csak hirmondója is. Pedig mennyire szeretem ezt az ételt! Feleségem mellett azzal is beérem, hogy némelykor beszélgetek vele kreplikről, míg elhatározza magát arra, hogy elkészítse e fáradságos nem olcsó portékát. És lelkekre mondom, hogy sem a husból, sem pedig a kreplikből nem jutott osztályrészemül még csak egy megízlelni való darabocská is. Egyébiránt nem magam voltam száraz kenyérre elítelve. Egyik kartársunk nem játszotta a szégyenlöst: pinzcért rendelt és követelte a maga részét, még pedig oly fenhangon, hogy a megijedt vendéglős jónak látta magát azzal mentegetni, miszerint mások ették meg az ő részét. Kérdésködtém ezen, igazságának öntudatában méltán zajt ütő kartársam neve felől, de egyik azt felelte, hogy Nyulási, a másik pedig, hogy Forródi, a legtöbb pedig tudta, hogy Lovasi. Már hogy mi volt ennek a valódi neve, azt az Ur tudja. Egyébiránt az tény, hogy Weisz vendéglős nagyon nem viselte magát illedelmesen, de talán okosan sem, mert az a sok vidéki tanító olyanokat fog otthon elbeszélni, hogy pesti vásárkor nem fogja megköszönni önző eljárását. No de pótolta a bor az ételt és nemsokára beállott a jókedv. Annyi volt a felköszöntés, hogy az ember szinte már meg is sokalta. Az első toasztot az elnök mondta. Mindenetre jobban ért a felköszöntésekhez, mint az elnökséghez. Soha ilyen elnököt! Igen sokat beszéltek az ülésben, de összesen sem beszéltek annyit, mint maga az elnök. Alig várhat'a, hogy a szónok elmondja beszédét, de nem azért, hogy a vita befejeztessék, hanem egyedül azért, hogy ő is elmondhassa véleményét. Azután mennyire tud a főrabbi ur megharagudni! Gyakran oly szemeket mereszt, hogy nem csoda, ha az őt közelebről nem ismerő szónok megijedt tőle. Elnöknek más véralkatra van szüksége. Minekutána az elnök a királyt éltette, Lederer alelnök emelt poharat, hogy a cultusminiszttert éltesse. Az alelnök valósággal gyakorolt szónok. Ő azok közé tartozik, kik többet tudnak beszélni, mint a mennyit tanultak. Ő magyarul is beszél, de az a baja, hogy még az sem akarja meghallgatni, ki különben elnézéssel viseltetik a rossz nyelvű emberek iránt. A kormányoknál nagy szerencséje van. A boldogult Haas püspök nem tartotta ugyan tanult embernek, de igenis kitünő hivatalnoknak. A jelen nagytudományu cultusminiszter, kinek a héber nyelvről nem igen vannak nagy fogalmai, azon erős meggyőződésben volt, hogy Lederer nagy talmudista; vagy legalább kitünő héber. Azt mondják: ennek köszönheti leginkább, hogy tanítóknak megtartották e volt igazgatót.

Az alelnökhöz közel ült egy kis, magyar ruhában öltözött, simára fésült emberke. Arcz kifejezése, sőt minden mozdulata olyan, hogy az arczisme és lélektan nem ér egy fakohát, ha ez se jó és becsületes ember. Erszénye nem felel meg nevének, hisz ő oly szegény, hogy minden gazdálkodása mellett is kölcsön kell pénzt kéregetnie, vagy legalább egy ideig nyomdászának adós maradnia, hogy a magyarhoni zsidókat dicsőítő munkáját kiad-

adhassa. Ilyen a világ! Az egyik bárkit dicsőít, ha jól megfizetik, a másik pedig fizetni kénytelen, hogy érdemeseket dicsőíthessen.

Szemben az elnökkel, az asztal másik kezdetén szintén kettő elnökösödött a vacsora alatt. Az egyik Ön volt szerkesztő ur, a másik ön mellett, egy nem épen a legszerencsésebb külsejű, de széles tudományu tanító. Azok közé tartozik ő, kikben, ha az ember csalódik, kellemesen fog csalódní, mert minél inkább megismerkedünk vele, annál jelesebbnek fogjuk tartani. Nemes ambitio és komoly kötelességérzet jellemzik őt leginkább. Midőn Pesten voltam, már azt beszélték, hogy ő lesz a tanítói képezdének igazgatója. Azóta erről nem hallottam, a mit én igen sajnállok, mert nála alkalmasabb és képesebb magyar tanítót nem ismerek. A héber nyelvben való ritka jártasságát maguk az egybegyült tanítók is ismerhetik, különben nem választották volna egyhangúlag a 10 tagu bizottmány elnökének. Még szeretnék néhány szónokot jellemezni, főképen azt, ki a magyarhoni zsidóság és a tanítókért üritette poharát, de azt csak úgy tehetném, ha ön nem volna a lap szerkesztője Zalai.

P e s t.

Távol vagyunk attól, hogy bármi tekintetben is szemrehányásokat akarnánk tenni; de mégis el nem hallgathatjuk azon észrevételt, hogy a nagy egyház, mely pedig a község földbirtokára lön építve, még tán maig se volna betetőzve, ha az építési alap teljes kimutatására nézve ugyanazon szigort alkalmazták volna, mint a minővel azt a zsinagogát illetőleg föltételül szabták. Az első aláírás, melynek alapján az egyház építése azonnal foganatba vétetett, alig fedezte az építési költségek felét; azután egy második kölcsön-ívet kellett a községi tagok között aláírás végett köröztetni, és egy állandosító engedélyt kieszközölni; sőt később még a budai takarékpénztárból is tekintélyes összeget kellett kölcsön venni, az egyház építésének befejezésére, és még mai napig is adósa a község ugy az említett intézetnek mint az illető községi tagoknak.

Igen de az egyház égető hiányt látszott pótolni, és építése ezért nem türt halogatást; már pedig azt sem tagadhatja senki, hogy a zsinagoga is sürgetően szükséges, és látogatói, kiknek száma évről-évre szaporodik, hasonlóan megvárhatják, hogy róluk is gondoskodva legyen, hogy végre valahára megszunjék ez a bajos állapot, melybe egy kibérelt, szűk, egészségtelen szobának használata s imaházhoz nem méltó környezete által jutottunk; nagy ideje már, hogy a község nem jelentéktelen számú tagjai számára is méltó, s az áhíthatosság követelményeinek megfelelő helyiség emeltessék.

E végre egyesültek alóírtak, egyesültek nem csak saját keblükben érzett benső kényszerűségtől unszoltatva, hanem sürgetően felszólítva mindazok által, kik zsinagogába járnak s évek óta velök együtt türik már elviselhetlenné vált nyomorúságait a szűk és bérelt zsinagogáknak, sőt felszólítva azon nagyszámú községi tagok által, kiknek a legjobb akarat mellett sem lehet többé a zsinagogában ülőhelyet adni, és a kik e miatt kénytelenek egész éven át a zsinagoga átjárataiban becélni magokat, és nagy ünnepe napokon ájtatosságukat kiségitő zúg-imaházakba számuzetni. melyekben tudvalevőleg az isteni tisztelet ugyanazon ős-tisztes módon tartatik meg, mint a mi zsinagogánkban. Mindezen számos községi tag és adó-fizető nevében egyesültünk tehát, hogy szilárd akarat-, rendíthetlen kitarással és minden rendelkezésünkben lévő törvényes eszközzel, továbbá minden tőlünk telhető áldozattal rajta legyünk, miszerint forrón ohajtott célunktól ismét el ne üttessünk, és munkásan oda működjünk, hogy Isten és világ előtt olyannyira igazolt igényeinknek elég legyen téve, és egy céljának megfelelő és méltóság teljes zsinagogának, annyi évtől fogva egészségünk, és szertartásunk méltóságának rovására elhalogatott építése, elvégre és pedig minél hamarább létesüljön.

Teljes bizalommal vagyunk a tek. községi előljáróság be-
látása és igazságszeretete iránt, miután a község szabad válasz-
tásából jutott az ügyek élére. — A legjobb szellemtől vagyunk
áthatva, midőn községünkben a békét és az egyetértést föntartani
iparkodunk, és a sok éven át szenvedett méltatlanság és sokféle
nyomorúság daczára sem hagytuk magunkat más községek pél-
daja által elcsábíttatni, hogy szakadást vagy különválasztást esz-
közoljunk; de azt úgy magunk, mint küldőink nevében, kereken
kimondjuk, hogy a mostani viszony zsinagógánkat illetőleg tart-
hatlanná vált, és az oly hoszasan ápolgatott béke, és az egyetér-
tés községünkben csak azon esetben óvható meg továbbra is, sőt
csak akkor fog istenigazában megszilárdulni, ha oly gyakran is-
mételt kérelmünk komolyan számba vétetik, — és minden hu-
zás-halasztás nélkül, közvetlenül egy megfelelő zsinagoga építésé-
hez fognak, illetőleg: az építést azonnal tényleg megkezdik.

E végre következő kérelmet terjesztünk a községi előljá-
róság elé:

Méltóztassék a tek. községi előljáróság egy zsinagoga épí-
tését ismét elhatározni, és az építés tényleges keresztülvitelére,
a községi előljáró elnöksége alatt egy 20 tagból álló építőbizott-
mányt kinevezni és felhatalmazni, hogy az általunk körvonalozott
és ide sub // mellékelt tervrajz szerint, az aláírást a zsinagogai
ülőhelyekre azonnal foganatba vegyék, továbbá pedig ezen építés
össze ügyeit kezeljék, igazgassák, és Isten segítségével szeren-
csésen és gyorsan célhoz vezessék. Ehhez csatoljuk még azon
komoly kérésünket is, hogy az építő bizottmányba legalább 15
tag alólírtak közül választassék.

Nehogy szerénytelenséget lásson ebben a tek. előljáróság,
mi — Isten mentsen — senki irányában sem vagyunk bizalmat-
lanok; de a dolog természetében rejlik, hogy azon férfiak, kik a
cél után lelkesülten iparkodnak és tulajdon tapasztalataik folytán
vannak meggyőződve az ügy sürgető volta felől, — a kivitelnél
is tevékenyebbek, buzgóbbak és áldozatra készebbek lehetnek, s
tehát a cél kivívásáért több időt és kitartást áldoznak; ehez járul
még az is, hogy közölünk többen vannak, kik egyszersmind tag-
jai a községi bizottmányoknak vagy az előljáróságnak.

Óvakodunk az építési kérdések részleteibe bocsátkozni,
melyeket annak idején a kinevezendő építési bizottmány ugyis
sorban tárgyalni és megvitatni lesz hivatva; de különben is alig
lehetne azokat előre, minden bizonynyal kielégítő módon megol-
dani. Csakis még a következő megjegyzések tételére érezzük
magunkat indíttatva:

1-ör. A mi egyelőre benyújtott aláírási tervezetünk nem
tartalmaz semmi illúsiót; az ottan eladásra szánt ülések bizonyo-
san találnak aláírókra, főleg a zsinagoga számos látogatóinál, kik
azokra a szükség által utalvák, és a legjobb akarattól vannak át-
hatva. De lesznek az egyház látogatói közt is számosan, kik tá-
mogatásukat nem fogják megvonni a zsinagoga építésétől. Hiszen
mi is ugyancsak előzékenyek voltunk az egyház építése alkalmá-
val, közölünk sokan áttették üléseiket a zsinagogából, és az ehez
járult felülfizetések, nemkülönbén azon aláírási összegek, melye-
ket a zsinagoga látogatói teljes készséggel letettek, nem csekély
részét képezték az egyházépítés pénzalapjának. Sőt a mi több
még eddigelé soha nem panaszkodtunk a fölött sem, hogy azon
visszafizetett összegek, melyeket az egyházépítés miatt csinált
adósságok törlesztésére fordítottak, folyvást ott szerepelnek a
községi-költségvetésben, hová pedig mi is ép annyival járunk,
mennyivel az egyház látogatói járulnak. — Azonkívül ama zsin-
agoga-ülések, melyeket el nem adhatunk, bérbeadás útján igen
jól fognak kamatozni.

Ilyetén körülmények között az építési alap előkeríthető, a
nélkül, hogy ez által a községi vagyonra a legkisebb teher há-
ramolnék.

2-ör. A mi áldozatkészségünkben a t. előljáróság pillanatig
sem kételkedhetik. Ezt már most is bizonyíthatnók egy szembe-
ünlő tény által, és kimutathatnók, mennyire szívünkön fekszik

ez építmény teljes erőnkől és minden a...
és az építés kezdeményezésének minden telhető...
alvősegítése; de nem akarunk a tulajdonképeni építőbizottság teendői...
közni s erre akarjuk átruházni az ide vonatkozó részletek pon-
tos megvizsgálását, és oly alkalmas intézkedések megtételét,
melyek gyorsan a kívánt célhoz vezessenek.

Bármely felől is tekintünk tehát az ügyet, a zsinagoga-épi-
tés eszközlése igazolva, és biztos kilátásba van helyezve, és a mi
földolag, szükséges, szerfölött sürgetőleg szükséges.

Ezeknél fogva teljes bizalommal vagyunk az iránt, hogy a
tek. előljáróság saját, jól értelmezett érdekében és a mi meg-
nyugtatásunkra és kielégítésünk végett, jelen alázatos kérelmün-
ket teljesíteni fogja, és hajlandó lesz fen érintett ohajtásunkat egész
terjedelmében a magáévá tenni.

Teljes tisztelettel maradván s a t.

LEVELEK.

Makó, 1867. évi november 20-án

Hitközségünk tagjainak elszegényedése és számuk csökke-
nése által elvesztette ugyan egykori nagyközségi állását, de elől-
járóságának üdvös intézkedése és azon nemes erélye által, melyet
minden jó és hasznos felkarolásában és a közérdekek előmozdi-
tásában tanusít, magát méltán honunk első hitközségei közé szá-
mithatja.

Hogy mennyire érdekében fekszik előljáróságunknak a köz-
és nevelésügy, tanusítja f. hó 15-én tartott tanácsülésének azon ha-
tározata, mely főtanodánk derék igazg. főtanítójának Steinhardt
Márk urnak, az „országos izr. tanító egyesület“ üléséhez mult ho-
ban Pestre való utazása alkalmával tett költségeket 30 o. é. frittaj
pótolni, és minden tanítónak évi fizetését — kinek-kinek körül-
ményeit számbavéve tetemes összeggel (drágasági pótlék gya-
nánt) javítani rendeli.

Az érdemes hitk. előljáróság ezen dicséretre méltó eljárá-
sa által nemcsak általános elismerést vivott ki magának, hanem
abból a községre még azon haszon háramlik, hogy a tanítótestü-
let, ezen kedvezményt nehéz feladata teljesítésében buzdításul te-
kintvén, kettőzötetett szorgalommal arra fog törekedni, hogy a be-
léje helyezett bizalmat kiérdemelje. P.

Nagy-Károly, 1867. évi november 18-án.

T. szerkesztő ur!

Bátorkodom önnek egy levelet híven lemásolva megkulde-
ni, melyet egy itteni izr. lakos tegnap az alispántól kapott:

Klein Károly urnak Nagy Károlyban! Miután én az ön fiát,
Klein Lajos t, az ő saját érdemeiért, ugymint a megyei közigaz-
gatási irodában szorgalommal és képességgel folytatott működéséért
neveztem ki a megyei iroda egyik rendes díjnokává, és az által
csak hazafiai kötelességemet teljesítettem: ezért sem miféle
jutalmat el nem fogadhatok. Egyébiránt elég jutalom lesz
rám nézve önnek és felekezetének azon elismerése, miszerint hi-
vatalos eljárásomnál honfitársaim irányában sem minemü val-
lásfelekezeti részrehajlást nem ismerék.

Domahidy Pál, első alispán.

Vegyes hírek.

— Hirsch ó-budai főrabbi már néhány hét előtt
Kassára utazott, hogy az ottani község épen nem kellemes viszo-
nyait rendezze. Sajnáljuk, hogy ez a t. főrabbi urnak minden lei-
hető fáradsága mellett sem sikerült. Nem akarjuk ezuttal vitatni,
hogy a két párt közül melyik a makacs és az igazságtalan, azon
párt-e, mely az új templomba menni nem akar, vagy az, mely a
minoritás zsinagogáját meg nem téri. Annyi tény, hogy a becsü-

letességéről és a magyarokról ismert ó-budai főrabbi az új templomban jelen szónokolt is.
 Ezen számunk élén közöljük a 120 község memorandumát alaposan czáfólo magyar, héber és német nyelven megjelent röpirat második részét. A röpirat Osterlamm és Lövi könyvkereskedőknél kapható. Ára csak 20 kr.

— **Trencsényi Károly** ur, puchoi lakos, Klapka Györgynek képviselővé választása alkalmával, az érdemdús megválasztotthoz egy hosszabb beszédet intézett, melyben kiemelve ennek ritka érdemeit, a zsidók ügyét ajánlotta figyelmébe.

— **Pozsonyi levelezőnk** írja, hogy az ottani kereskedelmi iskolában **Rosenzweig** hitsorsosunkat tanárnak alkalmazták. Eddig ezen intézetben zsidó nem tanított.

— **Lipcsében** élő tudós hazánkfi és hitsorsosunk, **dr. Silberstein Adólf**, ki ritka tehetsége és rendkívüli szorgalma által már Pesten mint gymnasiumbeli tanuló tűnt ki, egy ily czimű munkát irt: „Die Katharsis des Aristoteles. Aesthetisch kritische Untersuchung“. Verlag von Paul Rhode in Leipzig. Több német lapban igen kedvező bírálatot olvastunk. Ajánljuk a még csak 23 éves törekvő fiatal tudóst, ki a magyar nyelvet is tökéletesen tudja, hazánk tudományos fiainak figyelmébe.

— **Spiegler Gyula**, a moori község tudományos főtanítója, minap **Losonc**on magyar hitszónoklatot tartott. A tudomány

után törekvő tanító octóber hóban a m. tud. Akadémiának egy bölcsészeti munkát nyújtott be, melyről **Ballagi, Horváth** és más tekintélyek kedvezőleg nyilatkoztak.

— **T. előfizetőinket** bizalommal kérjük néhány napi türelemre, miután a meggyült naptári anyag késlelteté annak az ígért időpontban való megjelenését, **A t. előfizetők** azonban dúsán fog-nak kártalaníttatni elnézésükért.

A Spitzig Iczig naptár kiadó-hivatala.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

— **Moholyra.** Szívesen látjuk az ígért leveleket. Fogadja előre is köszönetünket.

Szilas Balhára. Magánlevelet irtunk, de a választ még mindeddig nem kaptuk.

R. urnak Pápára. Nem mi tehetünk róla. Igen sajnáljuk.

B. A. urnak Paulison. Nem magyarázhatjuk meg magunknak, mint ha valaki szándékosan tenné.

H. B. urnak K.-Tarján. Megrendeltük az „Iczig Spitzig“-féle naptárt.

H I R D E T É S E K.

Előfizetési felhívás

„Ilonka és Elemér“

czimű történelmi regényre.

Irtá

Angyal Anna.

A szerzőnő az irodalmi téren még ismeretlen hangzású neve daczára is bátorkodik ezen művét a t. cz. közönség meleg figyelmébe ajánlani annyival is inkább, miután kézírata kinyomatására több tekintélyes szakférfi által hizelgő nyilatkozatok mellett batorítottatott.

Előfizetési ára a még december elején megjelenendő műnek 1 frt.

Az előfizetési pénzek a fentmegnevezett szerzőhöz küldendők **H.-M.-Vásárhelyre.**

A t. cz. előfizetők izeik gyors beküldetésére kéretnek, miután neveik a könyv végén kinyomatva lesznek.

Pályázat.

A s.-a.-ujhelyi izr. elemi mintafőtanodánál egy 315 frtnyi évi fizetés és 60 frt szálláspénzzel összekötött altanítói állomás üresedésbe jövén, annak betöltésére pályázat hirdettetik.

A folyamodók a nagyméltóságú vallás- és közoktatási kir. miniszteriumhoz czimzett kérvényeiket, melyekben életkoruk, vallásuk, állapotuk, végzett tanulmányaik, a tanítói pályán eddig tett szolgálataik, jártasságuk a magyar, német és héber nyelvben s a főelemi tanítói vizsgának jó sikerrel letétele hiteles okmányokkal igazolandók, — ha tetteleg szolgálatban vannak, illető előjáróik útján minősítvényi táblázattal ellátva, f. évi december 15-ig a kassai tankerületi kir. főigazgatóságához beadni tartoznak.

Kelt Budán, 1867. évi október 23-án.

Izraelita iskolák számára.

Bibliai történet izraelita iskolák és családok számára. Irtá **Árvai József** közreműködésével **Rosenmayer Izsák**. S.-A.-Ujhelyen; a szerző sajátja. Bolti ára 30 kr.

Hilfsbüchlein zum Unterricht in der deutschen Sprachlehre, der Rechtschreibung und des schriftlichen Gedankenausdruckes von Is. Rosenmayer. Verlag von A. Lövy. S.-A.-Ujhely. Ladenpreis 20 kr.

Ha a könyvek magánál a szerzőnél, **Rosenmayer** tanítónál Ujhelyen megrendeltetnek, 30 % elengedtetik.

Kilián György m. k. egyetemi könyvkereskedőnél Pesten most jelent meg és minden könyvárusnál kapható:

Dalfüzér

II. része az izr. népiskolák felsőbb osztályai számára.

Összeállította **Rosenberg Henrik** igazgató-tanító. — A m. k. országos tanítói egylet választmányára, melynek ezen magyar és német dalfüzér véleményadás végett átadatott, ezen gyűjteményt egy a kiadóhoz intézett levélben jelesnek nyilvánította; egyszerűsmind arról biztosítván őt, hogy a tanuló ifjuság érdekében ennek lehető legnagyobb terjesztéséről fog gondoskodni.

Epen most jelent meg:

Ábécze és első olvasókönyv

izraelita népiskolák számára.

Irták **Bauer M. L.** és **Kohányi S.** — Ára 20 kr.

A tiszta jövedelem egy része az országos magyar-izraelita tanító-egyletnek van ajánlva.

Kiadja Leitner M. L. 3 korona-utoza 14. sz. a. Pesten.

E könyv, mely illetékes testületektől ajánlva van, egész új irányt követ és mind hitfelekezeti, mind nemzeti tekintetben a kor igényeit tökéletesen kielégíti.

E könyv német nyelven is kapható.